LA KRULO
DI LA DOMO DI LE USHER

Dramato por aktori o marioneti da

Brian E. Drake

de la rankonto da
Edgar Allan Poe

LA KRULO DI LA DOMO DI LE USHER

Dramato por aktori o marioneti da

Brian E. Drake

de la rakonto da Edgar Allan Poe

THE OXFORD RATIONALIST
56 Albany Street
Oxford, NY 13830 USA
(607) 843-2636

Roli:

La Amiko
La Mediko
Roderik Usher
Madelina Usher

AKTO I

Ceno 1:	Avan la domego
Ceno 2:	Biblioteko
Ceno 3:	Biblioteko
Ceno 4:	Lito-chambro

AKTO II

Ceno 1:	Turmo
Ceno 2:	Lito-chambro
Ceno 3:	Biblioteko
Ceno 4:	Avan la domego

LA KRULO DI LA DOMO DI LE USHER

AKTO I

CENO 1. *Avan la domego. La* AMIKO *eniras.*

AMIKO. Dum tota dio senbril, obskur, sensona en l'autuno dil yaro, me pasis sole per kavalo tra partikulare trauroza lando, e fine venis avan la domego melankolioza di Usher.

(*La domego revelesas, kaduka, kovrita per likeno; granda fenduro de la bazo a la suprajo.*)

AMIKO. Me regardis ta domo, nur domo, velizita da vapori venenoza qui acensis de la lageto stagnanta, la nigra aquo qua lekis la mur-bazo, e me sentis mea kordio maladeskis. Quo putranta esis celita en ta domego? E pro quo me venabis hike?

(*La* MEDIKO *eniras.*)

MEDIKO. Vu! Pro quo vu venas? Quon vu deziras?

AMIKO. Me recevis letro.

(LU *ofras letro. La* MEDIKO *sizas olu e lektas murmurante.*)

MEDIKO. 'Me maladesas! ... intensa malado korpal ... desordino cerebral opresas ... malada til morto ... Me volas itere vidar tu, mea maxim bona, ya mea unik amiko, por ke ni alejez ica malado per la gayeso di tua kamaradeso.' Ha ha! Ha ha! E ya kad ol esas? Kad ol esas, amiko?

AMIKO. Quo?

MEDIKO. Gaya! Kad vua kamaradeso esas gaya? He? Ha ha! Ha ha! Ka vu konocas ilu longe?

AMIKO. Dum yuneso ni esis mem intim amiki, ma me advere nur kelke konocas ilu.

MEDIKO. Il certigus facar lo. Ha ha! Malada til morto! Me es la mediko. Il ne permisas me laborar. Nun esas ulo plu grava, ke me facez hike.

(LU *bruske turnas su.*)

Venez. Marchez nelaute. Hastez!

(LU *ekiras. La* AMIKO *sequas lu. Lumi falias.*)

CENO 2. *Biblioteko. Granda pordo en la dopajo, sidilo pozesas havante sua dorso al spektantaro. La* AMIKO *eniras kun la MEDIKO.*

AMIKO. Quale falias la—

(*La* MEDIKO *tacigas lu, ed ekhastas.*)

USHER. (*Del sidilo*) Nelaute, nelaute! Singla vorto esas tormento!

AMIKO. Ka Roderik?

(RODERIK USHER *staceskas de la sidilo.*)

USHER. Mea amiko! Mea maxim bona, maxim intim amiko, mea unik amiko nun. Tu venis; me savis, ke tu venos, me savis, ke *tu* ne refuzos me. Es tante longatempe, tro longe depos ta felica yari dum ke ni esis kunyunuli. Fore hike.

AMIKO. Roderik — tu esas chanjita.

USHER. Ne pri me, per Deo, ne parolez pri me! Tu venas de la granda mondumo, ekportez me per tua parolado! Parolez pri, ho! miliarda kozi.

AMIKO. Quon me devas dicar?

USHER. Dicez irgo, irgo! To quon me maxime deziregas audar esas to quo ne konvenas inter ica muri.

AMIKO. Ma tu maladesas, tale tu komunikis, e tua mediko—

USHER. (*Iracoza.*) Tu parolas pri me! Me ne aceptos *me!* Se me maladesas, esas nur pro ta ubiqua *me!* E quo me esas, fine? Rezultajo, konsequantajo, fino-punto. La lasta Usher maskula, portanto di nomo. Ho, ta Usher-arboro esas kozo maladema qua havas radiki profunda ma kelka folii, e me sizos la lamo por forhakar olu e descharjar la mondo de olu.

Ho, amiko, mea amiko! Yes, me es malada. Malada pro la febla sango qua fluetas tra ca dina veini. Me balde mortos. Me mustas mortar.

AMIKO. Tu cedas tu a fantazio morbal. Me rimemoras tu dum altra dii, felica, sensucia, avida.

USHER. To esis mentio, maskilo quan me facis por stacar koram mondo terorinda. De mea yuneso me ne esis quale altri. Me ne povis vekigar mea kordio a joyi simila; e to omna quon me amis, me sole amis. Lore, dum mea yuneso, cherpita de omna profundajo de lo bona e lo mal esis ta misterio quan ankore men ligas.

AMIKO. Ma quo afliktas tu?

USHER. (*Ridas.*) Ha, omno! Mea korpo mokas me ed amuzas su per nova tormenti. Simpla aflikto nervoza, ya, ol quik desaparos, nun, kande tu esas apud me. Komence me sufris febri, sendubite pro ta odoracha nebulo qua kovras ica loko. Ta mediko-hundo, lu sangifigis me, drenis me quale ulcero, probable ankore lu havas mea sango en botelo quale vino por lua dormhora drinkajo, lu es tante rozea. E pose, quo? La nervoza manko de dormado. E me sufras, ya, sufras! terorinda intenseso dil senti. Nur la maxim insipida nutrajo es tolerebla; me povas portar nur vesti kun texuro partikular; l’odoro di omna flori opresas

me; mea okuli tormentesas da mem febla lumo; e soni! La pazo di nuda pedo, la stridado di ta stoni anciena, la bruiso di irga insekto en ca amaso, oli skrachas me quale varmeg aguli! Nur la toni di mea gitaro ne plenigas me per hororo.

(IL *itere ridas.*)

Konkluze, me perisos, mustos perisar pro ta idiota foleso! Tale, tale, e ne altre, me perdesos. Ta mediko kun sua piluli, sua metodi! Me maladesas, yes, ma ne per irga maladesi! Me maladesas per timo. Me timas to quo eventos, ne pro l'evento, ma pro to quon ol adportos. Me savas, ka tu komprenas? me savas ke uldie, balde, me mustos abandonar e vivo e raciono pro ula pavoriganta lukto kontre fantomo — mea timo.

AMIKO. Me ne savas quale dicar, Roderik.

USHER. Dicez irgo, ulo, irgo, ma ne pri me o le mea! Tu nun esas hike, maxim kar amiko, e tu hike, me portos rideto, quale dum l'olima dii, ka ne? Kande ni esis yuna. Lore me ridetis, tu dicis lo.

Me ne ekiris ica domo dum dekekin yari.

(*Muziko.* MADELINA *taceme transiras la ceneyo.*)

USHER. (*Pos ke* EL *ekiris.*) Mea fratino Madelina. El esas mortanta, komprenez. Ulfoye me pensas, ke el esas ja mortinta.

(*Lumi falias.*)

CENO 3. *Biblioteko. Lumi brilas e revelas la* AMIKO *e la* MEDIKO.

MEDIKO. La siorino Madelina sufras fixita apatio, gradopa prodigado di sua esforci, e frequa ma pasanta epizodi katalepsiatra. To signifikas, ke me ne savas, quo sufrigas elu, e me ne esas kapabla helpar.

AMIKO. Ica domego esas pesto-domo genitanta maladi. Pro quo li ne livas?

MEDIKO. Me dicis, ke me havas nula solvuri. Se esus logikal ...

AMIKO. Ka Roderik?

MEDIKO. Ha, ilu. Ha ha! Probez per pintoza probili, *me* ne esas la kancero! To quon ni darfas impedar ... Me ne plus sorgas Usher, ne plus. Me devas atencar la siorino Madelina.

(Lu *rapide ekiras. Lumi falias.*)

CENO 4. *Lito-chambro. Obskureso. La* AMIKO *en la lito. Bruiso dil sturmo.*

AMIKO. (*Vekas tresayante.*) Quo esas?

(*Frapado ye la pordo.* USHER *eniras.*)

USHER. (*Febroze.*) Ka tu vidis? Ka tu vidis? Tu vidos!

(IL *violentoze apertas la shutri. Sovaja lumo lumigas la chambro.*)

AMIKO. Roderik!

USHER. Ka tu vidas? Ibe, qua dansas inter la nubi!

(*La* AMIKO *hastas al fenestro e klozas la shutri.*)

AMIKO. Ne regardez! Quo esas?

USHER. (*Ridas.*) Gaso del marsho, fulmino-bulo, la vapori qui bolias en la sturmo. On dicas!

AMIKO. Sideskez.

(LU *tiras* USHER *a su sur la lito.*)

USHER. La lumo brulas mea okuli!

AMIKO. Me apene vidas tu. Tua kordio bategas.

USHER. Quale la sturmo an ca muri anciena.

AMIKO. Pro quo tu vigilas tante tarde?

USHER. Me sonjis, me ne rimemoras quo, esis tro simila a vekado, me forigis ol. Mea nokti e jorni esas sonji vigila. Omno es sonjo por ica okuli qui vidas nur lo pasinta, omnube me spektas.

AMIKO. Tua kordio batas plu kalme.

USHER. Yes, la sturmo falias.

AMIKO. Me ne povas vidar tu pro ta obskureso. Pluproximeskez. Tua kordio nun batas plu rapide. Tacez. Lo pasinta ne esas tote timinda.

(*Silenco. Subite la sturmo kreskas.* USHER *saltas de la lito.*)

USHER. Mea fratino esas mortinta!

(*La kurteno klozesas.*)

AKTO II

CENO 1. *Turmo. Apertita tombo, eskarpa eskalero. La* MEDIKO *ploras an la tombo. Frakaso-bruiso metala, pose sono grondanta. La* MEDIKO *ekhastas. Altra sono, kriachanta strido, ed* USHER *e la* AMIKO *eniras per la eskalero.* LI *proximeskas e regardas la tombo.*

USHER. Klozez olu.

AMIKO. Me ne antee remarkis, quante perfekte el similesas tu.

(USHER *bruisoze klozas la kovrilo dil tombo.*)

USHER. Madelina e Roderik esis jemeli — e plu intima, me opinionas, kam me a me ipsa.

AMIKO. Tamen el semblas—

USHER. Vivanta. La naturo di lua partikulara malado. Venez. Me ne plus restos hike.

(LI *ekireskas.*)

To esis turmo en olima dii, ube karcerani esis celita de la mondo. On klefklozas la stangi, ed on klefklozas la granda pordi bronza, e nul lumo eniras pos ke oli esas klozita.

(LI *esas foririnta alonge la eskalero. La* MEDIKO *ri-eniras e regardas adsupre a li. Frakaso-bruiso — la lumi falias.*)

CENO 2. *Lito-chambro. La* AMIKO *stacas en lunlumo avan la shutri apertita. Esas nelauta frapado ye la pordo.*

AMIKO. Ka Roderik?

(*La MEDIKO eniras. La* AMIKO *forturnas su.*)

MEDIKO. No, ne Sinioro Usher, sioro, nur me. Nur me. Ilu ne esas hike.

AMIKO. Quon tu deziras?

MEDIKO. Me venas por adiar vu, sioro.

AMIKO. Tu livas.

MEDIKO. Ho yes. Nulo plusa por me hike.

MEDIKO. (*Sarkasmatre.*) Tu facis tante multe.

MEDIKO. Tam multe kam esis permisita, yes.

AMIKO. Tu havas ankore un kuracato.

MEDIKO. No, sioro, no, me ya ne havas to. Kuracato aceptas flegado dal mediko. Kuracato deziras saneskar.

AMIKO. Quon tu dicas?

MEDIKO. Me havas nula kuracati hike, tote ne. Ha ha! Ha ha! Me ne komprenas, pro quo me esis hike, no, sioro, ne komprenas. Me ne povis tolerar livar ta puero sola en ica loko sen un manuo sizar, se … Ma la puero nun esas enterigita.

AMIKO. Mortinta ed enterigita.

MEDIKO. Ha ha! Ya, enterigita, adminime! E nun tu esas hike. Adio, amiko, adio. Me esperas, ke tua manui esas forta. Ha ha!

(LU *ekiras.*)

AMIKO. Olda folulo.

(USHER *enhastas nervoze.*)

AMIKO. Ka Roderik?

USHER. Mea oreli sangifas pro la teroro!

AMIKO. Esas nulo.

USHER. No, nulo. Ho, se mea yuna vivo esus revo duranta!

AMIKO. Esas tro multa revi en ica domego. Me mustas vekigar tu, Roderik. Me forportos tu, ad ula loko ube la suno brilegas e la vento suflas freshe. Ad ula loko for muri pezoza e stonoza, for pordi klefklozita. Roderik, ka tu men audas!

(USHER *spektas tra la fenestro. La* AMIKO kur*as e bruisoze klozas la shutri. Silenco.* USHER *proximeskas la* AMIKO.)

USHER. Tushez mea kordio.

(IL *sizas la manuo di la* AMIKO *e presas olu a sua pektoro. La lumi falias. Neklara bruiso de susurata vorti en l'obskureso.*)

CENO 3. *Biblioteko.* USHER *pleas la gitaro e zumas nelaute dum ke la* AMIKI *nervoze askoltas.*

AMIKO. Ni engajos karoso, me certigos ke ol esas polsterizita por ke la voyajo ne nocez tu. Pos du dii, Roderik, ni havabos ca domego fore dop ni.

(USHER *dicas nulo.*)

AMIKO. Cesez ! Me ne askoltez tua fantazii morbala! Tu volunte klimas aden tua tombo e sospiras klozante la kovrilo! Se tu volas lamentar, Roderik, lamentez quale vivanto — plorez, o kriachez, o manjez o dansez o furiez! Ma ne divenez tua propra fantomo!

(USHER *tresayas e faligas la gitaro.* IL *askoltas avide.*)

AMIKO. Nelaute, nelaute. Me regretas. Ta vapori ya afliktas mea mento quale febla alkoholajo. Ka tu deziras, ke me lektez a tu? Ni preske parlektis la sagao pri Ethelred.

(LU *prenas libro.* USHER *staceskas ed askoltas.*)

AMIKO. (*Lektanta laute de libro.*) 'Ed Ethelred, certe ne pro la forteso di la vino quan il drinkabis, ne plus vartis, ma, sentante la pluvo sur sua shultri, quik levis sua mazo, e, per frapegi, frakasis omno, til ke la bruiso de la ligno seka ed kava resonis tra la foresto.'

(*Nelauta sonas eko di ligno krakanta.* USHER *movas de la pordo.*)

AMIKO. 'Ma la bona heroo Ethelred nun eniranta tra la pordo furieskis ed astonesis trovante drako havanta lango flamifanta, qua sidis e gardis palaco ora kun planko-sulo arjenta, e sur la muro pendis shildo ek cintilifanta latuno. Ed Ethelred levis sua mazo, e frapegis la kapo dil drako, qua falis avan ilu, e cedis sua respirado pestoza kun kriacho tante hororinda ed rauka, ed anke tante stridanta, ke Ethelred klozis sua oreli per sua manui kontre la terorinda bruiso!'

(*Fora kriacho.* USHER *kovras sua oreli per sua manui. La* AMIKO *staceskas askoltante. Nun, quale koaktita,* LU *duras lektar.*)

AMIKO. (Pavorigite) 'E nun la heroo, pensante pri la shildo latuna, transmarchis valoroze la planko-sulo arjenta ad olu; ed olu falis a sua pedi per grandega e terorinda sono resonanta.'

(*Lauta frakaso-bruiso. La* AMIKO *hastas ad* USHER.)

AMIKO. Roderik! Ne askoltez!

USHER. Ne askoltez?—yes, me askoltas, ed audabis. Longatempe—longatempe—dum multa minuti, multa hori, multa dii, me audis—ma me ne audacis—ho, kompatez me! Me ne audacis parolar! Ka me ne dicis, ke mea senti esas intensa? Me audis elua unesma movi febla

en la kava tombo. Me audis oli—multa dii ante nun, multa—ma me ne audacis—ne audacis parolar! Me opinionis, ke la tombo retenos olua mortinti. Ho, adube me fugos? La tombo havas nula forteso. Kad el ne hastas por akuzar me? Ka me ne audas elua pazi sur l'eskalero? Ka me ne povas audar la batado hororinda di elua kordio vivant? Ka tu ne komprenas? *Ni pozis elu vivanta aden la tombo! E la tombo ridas!* DEMENTULO! DEMENTULO! ME DICAS, KE NUN EL STACAS YE TA PORDO!

(*La* AMIKO *kriachas ed ekkuras. La pordo apertesas violentoze e* MADELINA *revelesas, portanta blanka vesti spricizita da sango.* EL *levas sua brakii ed iras ad* USHER.)

USHER. Pro quo tu ne restis mortinta? Pro quo tu ne restis enterigita!

(IL *kriachas dum ke* EL *falas adsur* ILU. *Terorinda bruisego. La lumi falias.*)

CENO 4. *Avan la domego. La* AMIKO *sola.*

AMIKO. De ta domego me fugis hororante. Subite brilegis alonge la voyo sovaja lumo, e me turnis me por vidar, ke ta lumo esis la lumo di la luno plena e sango-reda, qua nun brilis tra ta olime preske nevidebla fenduro en ta vakua e dika ed olda muri. La fenduro rapide plularjeskis —venis la severa respiro di ciklono—mea mento jiris dum ke ta forta muri falis aparte—esis longa e sturmatra sono qua kriachis quale la liberigita voci di mil anmi enkarcerigita.

(*La domego krulas e sinkas aden la nigra aqui.*)

AMIKO. E la profund ed obskura lageto klozis su maligne super la fragmenti di la Domo di Usher.

(*La kurteno klozesas.*)

FINO